

merna za knjižnice s prostim pristopom. Podjetje izdeluje to opremo samo po individualnih naročilih, kar izdelke podraži in si jih manjše knjižnice težje privoščijo. Knjižne police izdeluje serijsko še »Primat« iz Maribora, vendar za knjižnice odprtega tipa niso primerne, ker so kovinske. Uporabne so za večja skladišča in so tudi nekoliko višje od polic, ki se uporabljajo pri prostem pristopu.

Seveda je še druga oprema, ki bi jo lahko izdelovali serijsko, če bi našli solidnega proizvajalca. Izdelava katalognih omarič je na primer prepuščena individualnim načrtom in privatnim obrtnikom, čeprav uporabljajo knjižnice v Sloveniji samo dva formata katalognih listkov. Težave nastajajo tudi pri nabavi miz in stolov za čitalnice, vendar so tu možne najrazličnejše rešitve, saj imamo v Sloveniji več podjetij, ki se ukvarjajo s serijsko proizvodnjo teh artiklov. »Stok« v Duplici ima precej opreme te vrste in jo je mogoče naročiti v vseh večjih trgovinah lesne stroke. Podjetje ima tudi dovolj perspektov.

Investitorji knjižnic morajo razumeti, da so za sodobno opremo knjižnic določene norme, ki jih ni mogoče prezreti. Zato bo treba premagati lokalistične težnje in izdelave opreme za občinske knjižnice ne prepuščati občinskim mizarским podjetjem z motivacijo, da sredstva, ki jih dajejo občine, ostanejo v občinah. Prav zaradi teh teženj imamo toliko različnih tipov opreme, kolikor imamo knjižnic.

Lahko rečemo, da so prvi začetki serijske izdelave opreme za javne knjižnice s prostim pristopom do knjig v teku, da pa bo potrebno še veliko prizadevanj, preden pride do širšega sodelovanja s podjetji.

Na zborovanju v Murski Soboti je bilo prikazanih nekaj barvnih diapozitivov o najuspelejši opremi knjižnic, ki so bile adaptirane v zadnjih nekaj letih. Te slike hrani republiška matična služba in so na razpolago vsem, ki se ukvarjajo s temi problemi.

STATISTIKA IN STATISTIČNI OBRAZCI V MARIBORSKI ŠTUDIJSKI KNJIŽNICI

Marija Gajšek

Mnenja o potrebi statistike v knjižnicah so že od nekdaj zelo deljena. Eni gledajo na statistiko kot na dodatno obremenitev bibliotekarja, drugi zopet kot na prepotrebno zlo. Pridružila bi se tem poslednjim in trdila z Goethejem, da »nam le številke pokažejo, ali je naš svet dobro ali slabo upravljan«.

Različnost mnenj izhaja pač iz tega, da je namen statistike le možnost primerjave organizmov istih značilnosti. Knjižnice pa so živi in dinamični organizmi, katerih skrajni vpliv je le težko zajeti v številke. To se pravi tisti vpliv, ki je kulturnoprosvetno najvažnejši. Primerjamo

lahko vedno le kvantitativni vpliv, ki pa je odvisen od strukture kraja in stopnje šolstva v tem kraju. Torej odvisnost od objektivnih zunanjih vplivov. Možno pa je zajeti v statistiki določne aspekte, ki so bistveni za razvoj knjižnice.

Kaj naj torej imamo za važnejše, ali številke, s katerimi lahko dokažemo kvantiteto neposrednega vpliva (število obiskovalcev) in s tem kvantiteto dela na zunaj, tj. forumu, ki o knjižnici odloča, ali številke, ki govore o funkcionalni ureditvi knjižnice, skoraj bi lahko rekli o kvaliteti dela.

Iz statistike mora biti razvidno delovanje knjižnice in vsaka izmed njenih uslug. Statistika mora nuditi podatke o zahtevah čitalcev po številu in značaju. Le iz statistike je tudi možno razbrati organizacijo knjižnice. Bibliotekar mora prilagoditi organizacijo potrebam knjižnice ali pa jo vsaj zadržati v mejah razpoložljivega osebja.

Če naj statistika tudi služi svojemu namenu in naj ne bo sama sebi namen, mora biti vsaka dejavnost v knjižnici zasnovana statistično z istih vidikov, kajti le tako je mogoča knjižnična primerjava.

V študijsko knjižnico v Mariboru se lahko načeloma včlani vsak državljani po dovršeni osemletki, ki predloži, če je dijak srednje šole, »dovolilnico« za vpis, sicer pa osebno izkaznico in 100 din za letno članarino.

Dovolilnica je dvodelna tiskovina, na kateri razrednik s podpisom in žigom šole potrdi pravilnost dijakovih podatkov. Prvi del dovolilnice ostane na šoli, drugega predloži dijak študijski knjižnici. S tem imata šola in knjižnica evidenco nad dijaki po šolah in konec leta je lažje izterjati knjige. Kajti brez potrjene dovolilnice iz študijske knjižnice šola dijaku ne izda letnega spričevala.

Od slušateljev višjih šol pa zahtevamo indeks, katerega žigosamo na zadnji strani. V primeru, da nam visokošolec knjig ne vrača redno, se obrnemo na knjižničarja šole in študent čaka toliko časa na potrdilo o opravljenem izpitu, dokler nam knjig ne vrne.

Novega člana ŠK zabeležimo z vsemi osebnimi podatki na karton za našo abecedno kartoteko članov (mesečni pregled števila članov). Na hrbtni strani tega lista je tiskan poslovnik, bralec s podpisom potrdi, da je tudi zanj obvezen.

Vsak uporabnik naše knjižnice prejme člansko izkaznico za čitalnico ali za izposojevalnico. Tudi članska izkaznica ima na čelni strani tiskan poslovnik.

V čitalnici vodimo abecedni in številčni register s točnimi osebnimi podatki, v izposojevalnici pa naložimo kartoteko, tako imenovani kontni list. Vse knjige, ki si jih uporabnik naše knjižnice izposodi, zabeležimo na članski izkaznici in kontnem listu. (Dvojna kontrola!)

Omenila bi še eno posebnost mariborske študijske knjižnice. Že leta 1926 je izločila knjige, ki jih je imela v več izvodih, v novo osnovani oddelek »dvojnic«. In sicer zato, da bi se temeljni izvod štčtil. Ta oddelek obstaja še danes. Vodimo ga po načinu ljudskih knjižnic. Za oddelek dvojnic vodimo poseben abecedni-imenski kartotečni katalog in strokovni katalog v obliki knjige po DK. Beletristiko in šolske priročnike izposojamo načeloma le iz oddelka dvojnic.

Kot v vsaki knjižnici šteujemo tudi pri nas dnevno naše obiskovalce in njihove želje. Da lahko vse to registriramo, uporabljamo naročilnico. Mariborska ŠK je prva v Sloveniji uvedla obrazec naročilnice, kamor vsak obiskovalec zabeleži točne podatke o knjigi, svoje ime in poklic. Naročilnica nam pove, kolikokrat je bila posamezna knjiga zahtevana oziroma zaželena. Iz števila naročilnic pa je tudi vsaj delno razvidna zaposlenost službe bralcev.

V čitalnici izpolni vsak bralec obrazec DZS št. 1.100, na katerem se zopet beležijo signatura, naslov dela, število kosov, ime in poklic. Seveda pa tudi datum, iz katerega je razvidno, koliko dni zaporedoma je uporabljal zahtevano delo.

V izposojevalnici izpolni bralec prejennico. Prejemnico odlagamo: prvi odrezek po avtorjih, da bi imeli hiter pregled, katere knjige so izposojene, drugi odrezek po datumu in abecednem redu izposojevalca, tretji odrezek pa potuje nazaj v skladišče na mesto izposojene knjige.

Dnevno zaključimo statistiko v čitalnici in izposojevalnici na obrazcu MT 4486-59, na katerem šteujemo knjige po strokah. Stroke so nanizane po zgledu DK, seveda ne podrobno.

Na obrazcu MT 4487-59 pa šteujemo obiskovalce po poklicnih skupinah. Statistika se zaključii mesečno in letno.

Krivulja obiskovalcev se giblje pravzaprav iz leta v leto enako. Raste od septembra do prvega maksimuma v januarju, marca in aprila pada in se dvigne z zaključnimi izpiti na šolah konec maja in začetek junija do drugega in absolutnega viška.

Poletni meseci so le slabo zasedeni, so zato knjižnici na razpolago za večja interna dela, ki jih v času navala ni mogoče opraviti.

Statistika, ki jo imamo za čitalnico in izposojevalnico, nam da le sliko potrošnikov in potrošnje. Ne pove nam, kolikokrat je kdo zaman iskal zaželeno knjigo. Število naročilnic v odnosu do izdanih knjig nam pove neizpolnjene želje.

Iz statistične tabele je sicer razvidno število izposojenih ali bolje uporabljenih knjig, ni pa razvidno, v katerem jeziku so pisane te knjige. Morda ne bi bilo napačno, da bi se statistika delila v istih skupinah na domačo in tujejezično literaturo, če že ne diferencirano po jezikih. Nabavi bi gotovo ustregli. Načeli pa bi s tem že drug problem, ki prav-

zaprav ni problem ŠK, je pa z njo tesno povezan — vprašanje znanja tujih jezikov naše mladine.

Poleg statistike v oddelku za službo bralcev vodi še nabavni oddelek seznam tekoče periodike, razdeljen na skupine DK. Letno pa poda nabavni oddelek poročilo o celotni nabavi po strokah in poseben seznam važnejših del.

Vsi zaključki se poročajo letno ustanovitelju, vendar le v tekstu.

Kot je razvidno iz gornjega, vodimo podrobno statistiko potrošnje. Vprašam pa se, čemu toliko govora o potrošnji, ako nimamo vzporedne statistike nabave. Že pri Milkauu zasledimo načrt za razpredelnico nabave, ki naj bi jo vodili tekoče in ki je ne bi bilo težko vskladiti s statistiko porabe. Na ta način bi si najbrže lahko prihranili marsikateri dinar, ker ga trošimo za področja, ki so v knjižnici že dovolj zastopana.

Literatura: Bourgeois Pierre: Les statistiques des bibliothèques. (Bulletin à l'intention des bibliothèques. Vol. XV. No 1. 1961.) — Milkau Fritz: Handbuch der Bibliothekswissenschaften. II Bd. 1933.